yapı

463

MİMARLIK
TASARIM
KÜLTÜR
SANAT
ŞUBAT
2021
25 TL

Kunskapshuset, Liljewall

- DOSYA: **Alternatif Konut Üretimi: "Sosyal Konut"**
- BİR PROJE: **Hasan Öncüoğlu Ortaokulu**
- Rauf Raif Denktaş Anıt Mezarı ve Müzesi, **SE Mimarlık**
- Skechers Türkiye / Olka Ofisi, **Habif Mimarlık**

ISSN 1300-3437
02
9 771300 343005

İçindekiler

YAPI **463** ŞUBAT FEBRUARY 2021
AYLIK MİMARLIK TASARIM KÜLTÜR SANAT DERGİSİ
MONTHLY ARCHITECTURE DESIGN CULTURE AND ART MAGAZINE

KURULUŞU FOUNDED **1973**

YAYIMLAYAN PUBLISHED BY
PRCHITECT İLETİŞİM LTD. ŞTİ.
Balmumcu Mah. Zincirlikuyu Yolu Sok.
No: 7 D: 2 Beşiktaş, İstanbul
Tel: +90 212 809 28 72

PRCHITECT İLETİŞİM LTD. ŞTİ. ADINA İMTİYAZ SAHİBİ
Yasemin Şener Çobanoğlu

GENEL YAYIN YÖNETMENİ (SORUMLU)
EDITOR-IN-CHIEF
Yasemin Şener Çobanoğlu
ysener@yapidergisi.com

EDİTÖR EDITOR
Baran Gülsün
editor@yapidergisi.com

KATKIDA BULUNANLAR CONTRIBUTORS
Mehmet Çubuk, Erdoğan Elmas, Pelin Çetken, Belkıs Uluoğlu, Sennur Akansel, Bilge Ataç Özsoy, Gencay Çubuk, Levent Arıdağ, Gülşah Güleç, Zeliha Burtek

GRAFİK TASARIM GRAPHIC DESIGN
Emre Çıkınoğlu, BEK

GRAFİK UYGULAMA REALIZATION
Gülizar Aşık

REKLAM REZERVASYON ADVERTISING RESERVATION
info@prchitect.com

BASKI VE RENK AYRIMI PRINT AND COLOR SEPARATION
Özlem Matbaacılık ve Reklamcılık Ltd. Şti.
Sertifika No: 45257

BASKI TARİHİ VE YERİ PRINT DATE AND PLACE
27.01.2021, İSTANBUL

DAĞITIM DISTRIBUTION
Dünya Eko Basım Yayın Dağıtım Tic. ve San. A.Ş

YAYIN TÜRÜ
Yaygın, Süreli

SAYISI SINGLE COPY
25 TL

ABONMAN ANNUAL SUBSCRIPTION RATE
10 sayı: 225 TL
Öğrencilere: 195 TL
K.K.T.C.: 825 TL
K.K.T.C. Öğrencilere: 795 TL

ABONELER VE DAĞITIM SERVİSİ
SUBSCRIPTION AND CIRCULATION SERVICE
(0212) 809 28 72

YAZI VE YÖNETİM BÜROSU
EDITORIAL AND ADMINISTRATIVE OFFICE
Balmumcu Mah. Zincirlikuyu Yolu Sok.
No:7/2 Beşiktaş, İstanbul
Tel: +90 212 809 28 72
info@yapidergisi.com www.yapidergisi.com

Yayımlanan yazılardaki düşünceler yazarlarına ait olup YAPI Dergisi'ni bağlamaz. Kaynak gösterilerek yazılardan alıntı yapılabilir. Reklamlar reklam verenin sorumluluğundadır. YAPI Dergisi reklamlarda verilen bilgilerden dolayı sorumlu tutulamaz. Yayımlanan projelerdeki bilgiler künyedeki mimar ve tasarımcıları tarafından bildirilmiş olup, onların sorumluluğundadır.

ISSN 1300-3437

KAPAK COVER
Kunskapshuset
KAPAK FOTOĞRAFI COVER PHOTO
@Anders Bobert

Tarandığı Veri Tabanı:
Design and Applied Arts Index (DAAI)

Mimarlık Yayıncılığı Çok Yaşasın! 4

YAPI Dergisi'nin sorumluluğunu üstlendiğimiz 2018 yılının ilk sayısı olan 434'ün editör yazısında "Tam 45 yıldır mimarlık kültürüne kesintisiz verilen emeğin somutlaşmış hali olan ve Türkiye'nin yarım asırlık çağdaş mimarlık tarihinin envanteri niteliğini taşıyan YAPI Dergisi'ni devralırken; 45 yıl boyunca darbelerin, ekonomik krizlerin ve siyasi çalkantıların yangınlarına direnmiş, her seferinde dallarını savuran fırtınaların ardından toprağa daha da sıkı tutunarak var olmaya devam etmiş 'o tarihi çınarı' dimdik ayakta tutabilmek, umut edebilmek ve umut olabilmek için yola çıktık..." demiştim. Geçen üç yılın ardından YAPI Dergisi'nin tamamladığımız 30. sayısını sizlere sunarken hala o ilk günkü heyecan ve gururu taşımaya devam ediyoruz.

"Penceremden", Mehmet Çubuk 6

- "İstanbul Planlama Ajansı" Yeni Bir Nefes (mi?)

"Görüş-Tartışma" 10

- Celal Okutan İçin (1932-2020)

Haberler 12

- European Property Awards'tan Imak Ofset Yönetim Ofisi'ne ödül
- İMİB'ten tasarım yarışması kazanlarına 74 bin TL para ödülü ve yurtdışı eğitim bursu
- Milliyet Mimarlık Dergisi yayın hayatına başladı
- 6. Uluslararası Taş Kongresi
- SALT Araştırma Fonları 2021 başvuruları başladı
- ZeroBuild Forum'21 "Harekete Geç" demeye hazırlanıyor

Bir Konu 16

- Kapitalizm ve Mimar Portreleri

Bir Proje 22

- Hasan Öncüoğlu Ortaokulu

Ürünler 28

- Artema herkesi su tasarrufuna davet ediyor
- "Floorpan Elite" laminat parke serisi
- Seramiksan'ın "Integra" ve "Victorian Mat Beyaz" serileri
- Panasonic ile aşkınıza ışık katın…
- INTERIA ilk mağazasını Skyland HOM'da açtı

64

76

84

Alternatif Konut Üretimi: "Sosyal Konut" 32

Baran Gülsün
Sosyal konut; günümüzde bir tüketim nesnesi, yatırım aracı ve sosyo-ekonomik statü göstergesi haline gelmiş olan konut olgusunun piyasa üretimine alternatif olarak, orta-alt gelir grubuna yönelik, kar amacı güdülmeden, genellikle kamu eliyle hayata geçirilen örneklerini ifade ediyor. Sosyal konutun acil ihtiyaca yönelik, kısıtlı bütçe ve zamanla inşa ediliyor olması, niteliğinin önündeki engel olarak belirtilse de, dünya literatürden sayısız örnek gösteriyor ki bu kısıtlara rağmen alternatif, nitelikli konut üretimi mümkün. Bu sebeple, bu sayının Dosya sayfalarını farklı coğrafyalarda ve ölçeklerde hayat bulan başarılı sosyal konut örneklerine ayırdık.

Mimarlık Öğrencisi Nasıl Öğrenir: Yapılandırıcı Paradigma Yöntemi ile Bir Değerlendirme 44

Sennur Akansel, Bilge Ataç Özsoy, Gencay Çubuk
Trakya Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nün, "yapılandırıcı paradigma modeli" üzerine temellendirilen Mimari Projeye Giriş dersinde, öğrencilerin yer ve bağlam kavramlarından yola çıkarak elde ettiği tasarım kararlarının eğitim üzerindeki yansımalarının süreç, yöntem, içerik ve sonuçları üzerine...

Ekolojik Kat(man)lama: Ecofold 3.0 52

Levent Arıdağ
Doğada döngüsel olarak var olan ekolojik katmanların olası bilgisini anlamaya çalışarak doğa ve mekan arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmayı deneyen bir çalışma...

Mimarlıkta Diyagram 58

Gülşah Güleç
Mimarlıkta önemli bir temsil ve tasarım aracı olan diyagramın var olan ilişkilerin yanı sıra olası ilişkileri de temsil ederek geleneksel temsil araçlarının sınırlarını aşması ve yeni anlamlar kazanması üzerine...

Kunskapshuset 64

MİMARİ TASARIM: Liljewall
Liljewall tarafından, maden ve doğal öğelerin konturlarından ilham alınarak tasarlanan Kunskapshuset, cephesiyle bulunduğu şehrin zanaat kültürünü yansıtırken strüktürüne entegre olmuş özel üretim sanat eseleriyle Sami sanatına referans veriyor.

Rauf Raif Denktaş Anıt Mezarı ve Müzesi 76

MİMARİ TASARIM: SE Mimarlık
SE Mimarlık tarafından Kurucu Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş'ın doğa ve yurt sevgisi ile yoğrulmuş alçakgönüllü kişiliğini yansıtmak hedefiyle tasarlanan Rauf Raif Denktaş Anıt Mezarı ve Müzesi, kendiliğindenlik içeren, dayatmacı olmayan, insani bir mekansal kimliğe sahip.

Skechers Türkiye / Olka Ofisi 84

İÇ MİMARİ TASARIM: Habif Mimarlık
Habif Mimarlık tasarımı Skechers Türkiye / Olka Ofisi binasında kullanılan malzemeler, farklı dokular ve ritim kurguları içinde ele alınarak sadece göze değil "tenin gözleri"ne de hitap edebilen, dokunsal yönü ile de öne çıkabilen bir ofis mekanı oluşturulmuş.

Köşe 92

Zeliha Burtek
Arter'de yer alan "KP Brehmer: Büyük Resim" sergisi, düşüncenin yer aldığı alanların genel bir taranması niyetinden hareketle, olası tüm kritiklere yer açıyor.

BU SAYIDAKİ REKLAMLAR DİZİNİ

- Ananas Woodworking **Arka Kapak İçi**
- Eczacıbaşı Yapı Gereçleri San. ve Tic. A.Ş. **Arka Kapak**
- Erkoç Mimarlık Mühendislik Ltd. Şti. **13**
- Eryap Grup Yapı Malzemeleri San ve Tic A.Ş. **9**
- Kastamonu Entegre Ağaç San ve Tic. A.Ş. **11**
- Legrand Elektrik San. A.Ş. **5**
- pRchitect İletişim Ltd. Şti. **96**
- Panasonic Elektronik Satış A.Ş. **Ön Kapak İçi Karşısı**
- Paynet Ödeme Hizmetleri A.Ş. **31**
- Roca Tr Banyo A.Ş. **Ön Kapak İçi**
- Seramiksan Turgutlu Seramik San. ve Tic. A.Ş. **7**

Mimarlıkta Diyagram

Diagram in Architecture

ENGLISH SUMMARY ON PAGE 63

Diyagramın, son yıllarda yeniden keşfedilen bir araç olarak, mimarlıkta yaşanan kavramsal ve anlamsal değişimin temsilcisi haline dönüşmesi üzerine...

GÜLŞAH GÜLEÇ*

» Bir temsil ve tasarım aracı olarak diyagramın mimarlıkta önemli bir yeri olmuştur. Diyagramın eski bir araç olmakla birlikte yeni anlamlar kazanmış olması, mimarlıkta yeni bir yer edinmesini sağlamıştır. Bu yazıda, diyagramın mimarlıktaki yeri ve önemi ele alınmaktadır. Yazının amacı, mimarlıkta diyagramın yalnızca biçimsel değil aynı zamanda ilişkisel bir araç olduğunu ortaya koymaktır. Mimarlıkta diyagram genellikle bir temsil aracı olarak görülmektedir. Ancak geleneksel temsil araçlarının sınırlarını aşmakta, var olan ilişkilerin yanı sıra olası olan ilişkileri de temsil etmektedir. Ayrıca diyagram, disiplinlerarası bir bilgi ağının ve akışının oluşturulmasını; yani, farklı disiplinlerden edinilen bilgilerin ilişkilendirilmesini, bunlar arasında yeni ilişkilerin kurulmasını sağlamaktadır. Böylece disipliner sınırların aşılmasına da olanak tanımaktadır.

Bununla birlikte, asıl ilgi çekici olan diyagramın bir temsil aracı olmasının yanı sıra bir tasarım aracı olmasıdır. Mimarlıkta diyagramın bir temsil ve tasarım aracı olarak kullanılması çok yönlü olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak çok yönlülük, belirsizliği beraberinde getirmiştir. Diyagramın anlamı ve işlevi belirsiz bir araç olarak görülmesine neden olmuştur. Bu yazıda, mimarlıkta diyagramın yeniden anlamlandırılma sürecine yer verilmektedir. Bu süreç, diyagramın "mimari diyagram" (architecture diagram) yerine "diyagram mimari" (diagram architecture) ifadesinin kullanılmasına neden olacak kadar güçlü anlamlarının olduğunu ortaya koymuştur. Öyle ki, diyagram mimarlığı değil mimarlık diyagramı temsil eder hale gelmiştir. Temsiliyet ilişkilerinde yaşanan bu değişimin temelinde teknolojik gelişmeler bulunmaktadır.

Mimarlıkta diyagram artık yeni ve teknoloji temelli biçimleri temsil etmektedir. Bu biçimler, bilgisayar teknolojilerinin yönettiği ve yönlendirdiği mimari tasarım sürecinde oluşturulmakta, hatta bu süreçte neredeyse kendiliğinden oluşmaktadır. Ancak diyagram, biçimsel bir oluşuma indirgenemeyecek çok yönlü bir araçtır. Bununla birlikte, mimarlıkta diyagramın ilişkisel yönü genellikle göz ardı edilir. Bu yüzden, diyagram biçimsel bir temsil ve tasarım aracı haline gelmektedir. Oysa mimari biçimin bir ilişkiler ağı olarak tasarlanmasını sağlamaktadır. Diyagram çok karmaşık ilişkilerle oluşturulmaktadır. Bunlar arasında politik, ekonomik, sosyolojik, lojistik, klimatik ve programatik ilişkiler de yer alır. Dolayısıyla diyagram ilişkisel ve iletişimsel bir araçtır. Son yıllarda özellikle bu yönüyle öne çıkmaktadır. Böylece mimarlıkta yeni bir anlam kazanmıştır.

Mimarlıkta Diyagram: Eski Araç, Yeni Anlam

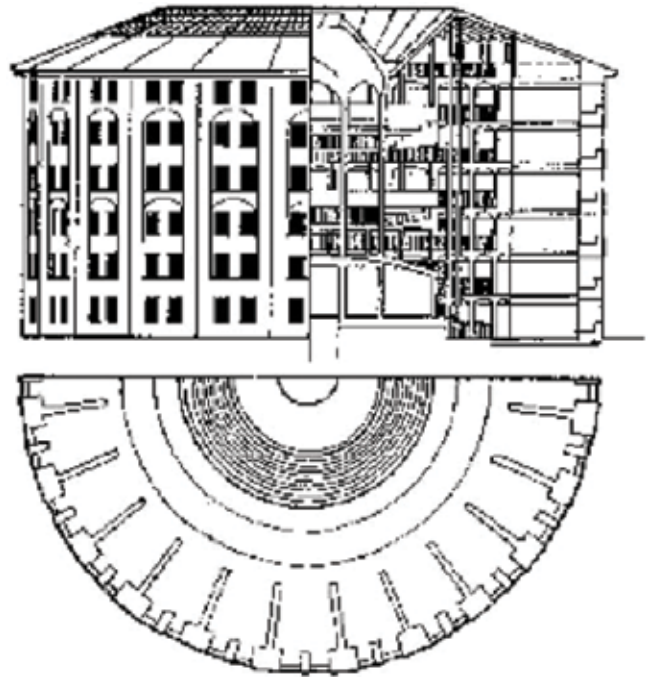
Diyagram farklı disiplinlerde farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmıştır. Ancak mimarlık disiplininde diyagramın belirsiz bir anlamı olmuştur. Bu belirsizlik, kavramın felsefi anlamlarının olmasından kaynaklanır. Felsefede diyagramın farklı anlamları bulunmaktadır. Deleuze ve Guattari, diyagramı "soyut makine"

(abstract machine) olarak ele almıştır. Soyut makine maddesel değildir. Maddeyle değil özle; biçimle değil işlevle çalışır. Soyut makine, Deleuze ve Guattari'ye göre, biçim ve maddeden bağımsız bir diyagramdır. Diyagram dizin, ikon, işaret ya da sembolden farklıdır; çünkü tüm bunlar gerçekliğin birer temsilidir. Soyut makine olan diyagram ise gerçek olanı temsil etmek için çalışmaz. Henüz gerçekleşmemiş olanı inşa etmek için çalışır. Bu, yeni bir gerçekliktir (Deleuze, Guattari, 1987).

Yeni bir gerçeklik; işte diyagramı oluşturan, yani diyagramlaştırılan şey budur. Deleuze ve Guattari, diyagramın oluşma ve çalışma prensibine odaklanmıştır. Soyut bir makine gibi çalışan diyagramın, Deleuze ve Guattari'ye göre tek bir anlamı yoktur. Çoklu anlamları ve katmanları vardır. Foucault da diyagramı çok katmanlı bir oluşum olarak ele alır. Ancak diyagramın oluşturulma biçiminden ya da diyagramda oluşturulan biçimden çok arkasındaki ideolojiye odaklanır. Foucault'ya göre, Jeremy Bentham'ın Panoptikon çizimi devlet ideolojisi ve otoritesinin diyagramlaştırılmış halidir (Resim 1) (Foucault, 1979). Bununla birlikte, Panoptikon'un da tek bir anlamı yoktur. Diyagram farklı anlamları olduğu için farklı yorumlara açıktır. Mimarlıkta diyagram üzerine yapılan felsefi yorumlar, diyagramın kavramsal bir araç olarak ele alındığını ortaya koymaktadır. Diyagram, kavramları araçsallaştırmaktadır (Van Berkel, Bos, 2002, 99-109).

Diğer yandan, mimarlıkta diyagramın kavramsal bir araç olduğu genellikle göz ardı edilir. Diyagram daha çok biçimsel bir araç olarak görülmektedir. Bu yüzden, mimarlıkta diyagram biçim bulma sürecinde (form-finding process) kullanılan bir tasarım aracı haline gelmiştir. Bu, bilgisayar teknolojilerinin desteklediği bir süreçtir. Bilgisayar destekli tasarım sürecinde katlama, eğme, bükme, sündürme gibi hareketlerle "yeni" mimari biçimler oluşturulmaktadır. Bu nedenle, biçim bir "oluş" (occurrence) ya da bir "olay" (event) olarak adlandırılmaktadır. Buna bağlı olarak, mimarlık bir tür performans sanatı halini almıştır. Bir performans sanatı olan mimarlıkta hareket (movement), güç (force) ve akış (flow) kavramları öne çıkmaktadır (Picon, 2010, 73-79).

Bu kavramlar, canlı biçimi (animate form) gündeme getirmiştir. Canlı biçim, akış (flow) ve biçim (form) arasındaki ilişkinin sonucu olarak değerlendirilmiştir (Lynn, 1999). Böylece diyagram, ilişkisel bir araç haline gelmiştir. Diyagram, yalnızca var olan değil olası olan ilişkileri de görmemizi sağlamıştır (Gausa, Guallart, Müller vd., 2003, 162-164). Yani, görünmeyen ilişkileri görünür kılmıştır (Somol, 1999, 7-25). Bu yönüyle, hem ilişkisel hem de iletişimsel bir araçtır.

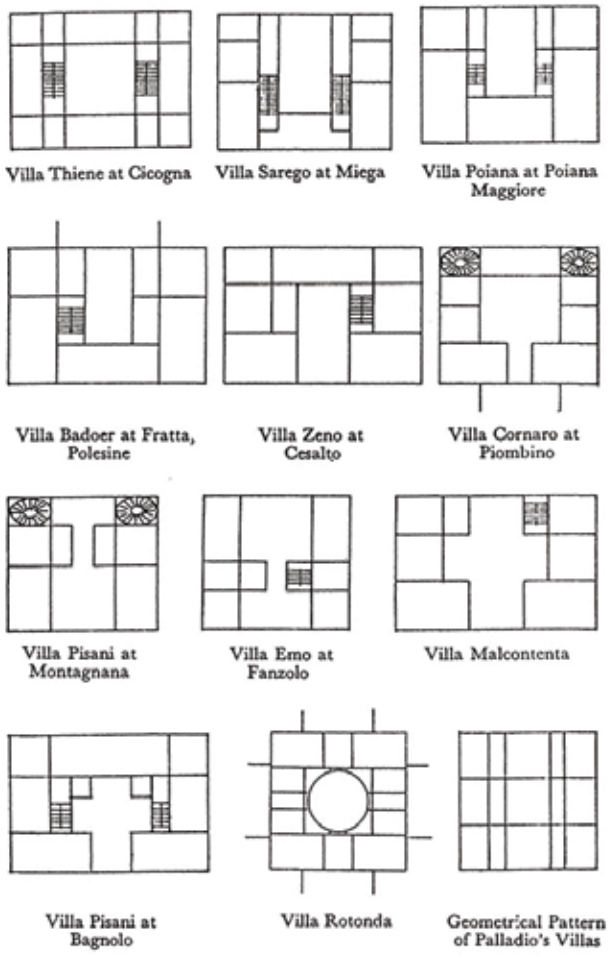

Resim 1. Jeremy Bentham, Panoptikon, 1843 (1).
Image 1. Jeremy Bentham, Panopticon, 1843 (1).

Diyagramın biçimsel yönü genellikle ilişkisel ve iletişimsel yönünün önüne geçmektedir. Oysa diyagram, biçimsel bir araç olmaya indirgenemeyecek, çok yönlü bir araçtır. Diyagramın mimarlığın kendisi kadar eski olduğu düşünülür. Ancak Eisenman'a göre mimarlık tarihindeki ilk diyagram, Rudolf Wittkower'ın Palladio villalarını temsil etmek için çizdiği dokuz kareden oluşan ızgara plandır (Resim 2). Eisenman, bunun şematik değil diyagramatik bir plan çizimi olduğunu belirtir; çünkü bu çizimler, Palladio villalarını temsil etmekle birlikte villa planlarının tam karşılığı değildir. Yani, soyut çizimlerdir. Diyagramın soyut olması, onu şema ya da harita olmaktan uzaklaştırır (Eisenman, 1998, 27-29).

Buna karşılık, diyagram 19. yüzyılın sonuna kadar harita ile aynı anlama gelmiştir. Ancak 20. yüzyılın ilk yarısında diyagram, soyut bir araç haline gelerek yeni bir anlam kazanmıştır (Aureli, 2005, 5-9). Le Corbusier'nin dominosu, yüzyılın öne çıkan diyagramları arasında yer almıştır (Resim 3) (Somol, 1998, 23-26). Bu diyagram, hem somut bir biçimi hem de evrensellik, modernlik ve yalınlık gibi soyut bir kavram dizisini temsil etmektedir. Ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında diyagramın anlamı bir kez daha değişmiştir. Bununla birlikte diyagram, daha önce de olduğu gibi, biçimi temsil etmeye devam etmiş, hatta biçimin diyagramlaştırılması mimarlıkta yaygın bir anlayış haline gelmiştir.

Somol'a göre diyagram, 20. yüzyılın ikinci yarısında mimarlığın temelini oluşturmaya başlamıştır. Diyagram, çizimin aksine, yoruma açık bir araç olarak kullanılmıştır. Ayrıca çizim gibi yalnızca temsil değil aynı zamanda bir tasarım aracıdır. Bu nedenle, mimarlıkta çizimden (drawing) diyagrama (diagramming) doğru bir değişim yaşanmıştır (Somol, 1999, 7-25). Hatta diyagramın çizimin yerini aldığı belirtilmiştir (Sadler 2012, 345-367). Bu değişim, mimarlıkta gerçeklik anlayışının değiştiğine işaret etmektedir. Diyagram, gerçekliğin karmaşıklığıyla ilişkilenebilmeyi sağlamaktadır (Allen, 1998, 16-19). Aynı zamanda yeni bir gerçeklikten söz edilmesini mümkün kılmaktadır. Bu, gerçekleşmesi (ya da inşa edilmesi) zorunlu olmayan bir gerçekliktir. 1960'lı ve 70'li yılların kağıt mimarlık ve ütopik mimarlık olarak bilinen mimarlıkları böyle bir gerçeklik anlayışına sahiptir (Resim 4). Bu anlamda,

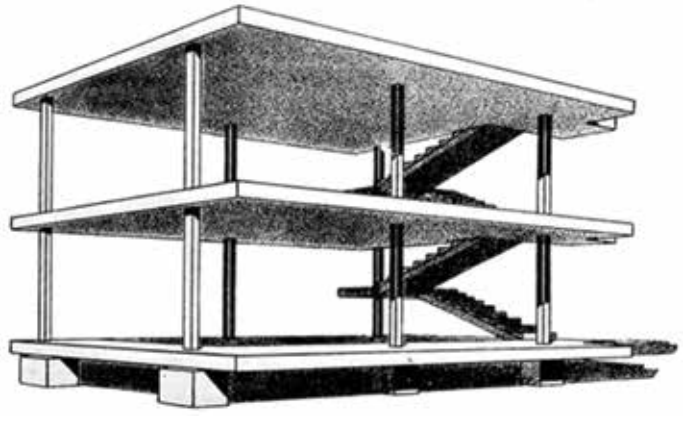
Resim 2. Rudolf Wittkower, Diyagramlar, Palladio villaları, 1952 (2).
Resim 2. Rudolf Wittkower, Diagrams, Palladian villa types, 1952 (2).

diyagramatik mimarlık örneği oldukları söylenebilir.

1990'lı yıllara gelindiğinde diyagramatik mimarlıkta önemli değişimler yaşanmıştır. Mimarlıkta diyagram bu yıllarda yeni bir anlam kazanmıştır. Bunun başlıca nedeni, bilgisayar teknolojilerinde yaşanan gelişmelerdir. Teknolojik gelişmeler, mimarlıkta diyagramın sanal bir gerçekliği temsil etmesini sağlamıştır. Sanal gerçeklik, yeni olasılıklar ve yeni deneyimler sunmaktadır (Somol, 1999, 7-25). Böylece diyagram sanal olanın temsili haline gelerek geleneksel temsil araçlarından ayrılmıştır. Bu nedenle Somol, diyagramın temsil sonrası (post-representational) bir araç olduğunu düşünmektedir (Somol, 1998, 23-26). Ancak Eisenman bu düşünceye karşılık diyagramın en nihayetinde bir temsil aracı olduğunu belirtmektedir (Eisenman, 1998, 27-29).

Eisenman, diyagramı iz (trace) kavramını kullanarak yeniden anlamlandırmıştır. İzler, yapıları ya da işaretleri değil daha çok potansiyel ilişkileri gösterir. İzler, Eisenman'a göre, diyagramı oluşturmakla kalmaz aynı zamanda görünmez olanı görünür hale getirir. Bu anlamda Eisenman, Derrida'nın yazıyla (writing) ilgili düşüncelerine değinir. Derrida'ya göre yazı, bastırılmış hafızanın bir temsilidir (Derrida, 1978). İz de bir anlamda öyledir. Eisenman, izlerden oluşan bir temsil aracı olarak ele aldığı diyagramı yazıyla benzeştirir (Eisenman, 1998, 27-29). Yazı da diyagram da birer temsil aracı olmanın ötesinde ve bastırılmış, silinmiş, değiştirilmiş ya da yok edilmiş olanın izindedir.

Eisenman'ın diyagramları genellikle aksonometriktir. Eisenman izi, değişimi ve hareketi aksonometrik diyagramları kullanarak gösterir (Resim 5). Bununla birlikte, mimarlıkta artık aksonometrik değil animistik hareketten söz edilmektedir (Lynn, 1999). Bu, canlılık ile ifade edilen yeni bir hareketliliktir (Resim 6). Gelişmiş bilgisayar teknolojileri kullanılarak oluşturulan bu hareket, diyagramın yeni bir anlam kazanmasını sağlamıştır. Dahası, mimarlıkta statik diyagramların yerini dinamik diyagramların almasına yol açmıştır. Bu nedenle, 2000'li yılların mimarlığında diyagramların dinamik etkisinden söz edilmektedir. Hatta bu etki, çoğu zaman dinamiklikle değil akışkanlıkla açıklanabilmektedir. Bu, aynı zamanda, disiplinler arasındaki bilgi akışını ifade

Resim 3. Le Corbusier, Domino diyagramı, 1914 (3).
Image 3. Le Corbusier, The diagram of Domino, 1914 (3).

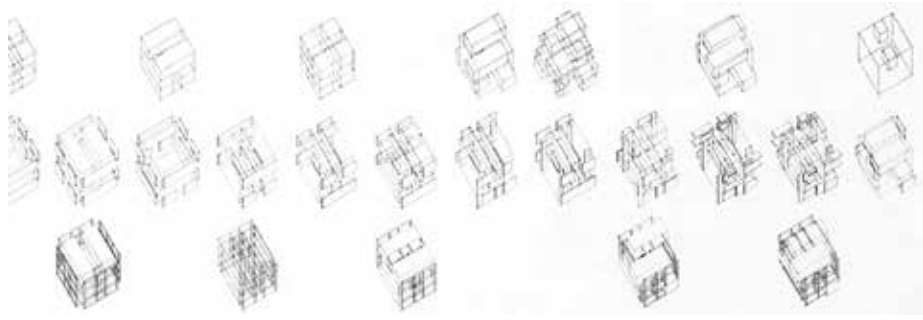
Resim 4. Ron Herron, Archigram, Yürüyen Kent, 1966 (4).
Image 4. Ron Herron, Archigram, Walking City, 1966 (4).

eden bir akışkanlıktır. Diyagram, farklı disipliner alanlar arasında bilgi akışı sağlamaktadır.

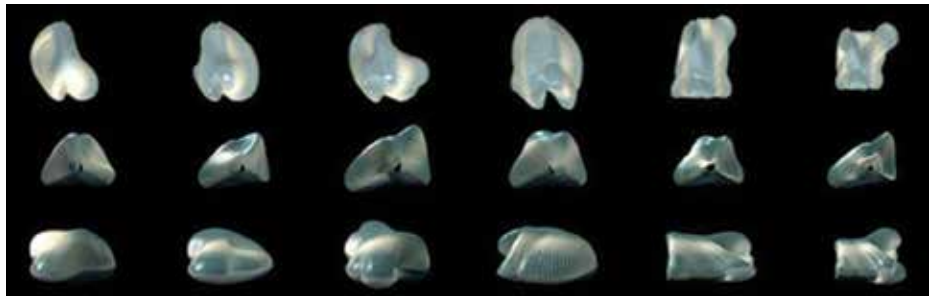
Mimarlıkta diyagramın anlamının ve işlevinin değişmesine bağlı olarak mimarın rolü de değişmiştir. Tasarlayan, uygulayan ve eleştiren mimar, diyagramın yeni anlamı ve işleviyle birlikte bilgi alanları arasındaki akışı, yani bilgi alışverişini sağlayan mimar haline gelmiştir (Somol, 1999, 7-25). Bu nedenle, mimarlıkta diyagram artık biçimi değil daha çok bilgiyi temsil etmektedir. 21. yüzyılın mimarlığında diyagram, disiplinlerarası bilgi ağının oluşturulmasını sağlayan bir temsil aracı olarak kullanılmaktadır (Van Berkel, Bos, 2002, 99-109). Bu temsiliyet biçimi, diyagramı grafiğe yaklaştırmaktadır. Zaten diyagram, şema ya da harita değil daha çok grafik olarak görülmektedir. Allen'a göre diyagram, eylem ve biçim arasında yeni, olası ve değişken ilişkilerin kurulmasını sağlayan bir grafiktir (Allen, 1998, 16-19). Eisenman ise bir grafik olarak görülen diyagramın aslında bir ideogram, yani düşünsel ve kavramsal bir araç olduğunu belirtir (Eisenman, 1998, 27-29).

Mimarlıkta diyagramın anlamı ve tanımı sürekli olarak değişmiştir. Son yıllarda yaşanan en önemli değişimlerden biri ise soyut ve somut, maddesel ve maddesel olmayan ya da kavramsal ve biçimsel gibi geleneksel karşıtlıkların ortadan kalkması ve bu karşıtlıkların birbirinden ayırt edilemez biçimde diyagramlaştırılması olmuştur (Picon, 2016, 18-21). Bununla birlikte diyagramlaştırma, mimarlıkta genellikle baloncukların kullanıldığı bir görselleştirme biçimi (bubble diagramming) olarak bilinir. Bu diyagramlar, mimari programı oluşturan parçaların belirlenmesi ve bunların birbiriyle ilişkilendirilmesi için kullanılır (Porter, 2004, 57-58). Ancak bilgisayar teknolojileri sayesinde görsellik ve ilişkisellik yeni bir boyut kazanınca mimarlıkta diyagram ve program ilişkisi de değişmiştir (Resim 7). Diyagram, mimari program, biçim ve bağlam arasındaki olası ilişkileri düzenleyen bir araç haline gelmiştir.

Diyagram görsel bir araçtır. Ancak son yıllarda daha çok sayısal olduğundan söz edilmektedir. Mimarlıkta diyagram artık sayısal olarak oluşturulmaktadır. Parametrik mimarlığın ortaya çıkmasıyla

Resim 5. Peter Eisenman, Konut Tip IV, 1975 (5).
Image 5. Peter Eisenman, House IV, 1975 (5).

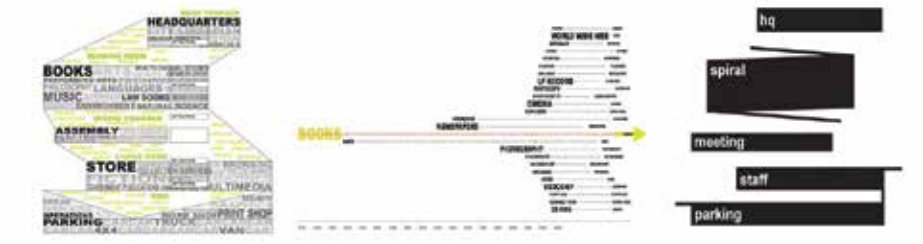

Resim 6. Greg Lynn, Embriyolojik Ev, 1999 (6).
Image 6. Greg Lynn, Embryological House, 1999 (6).

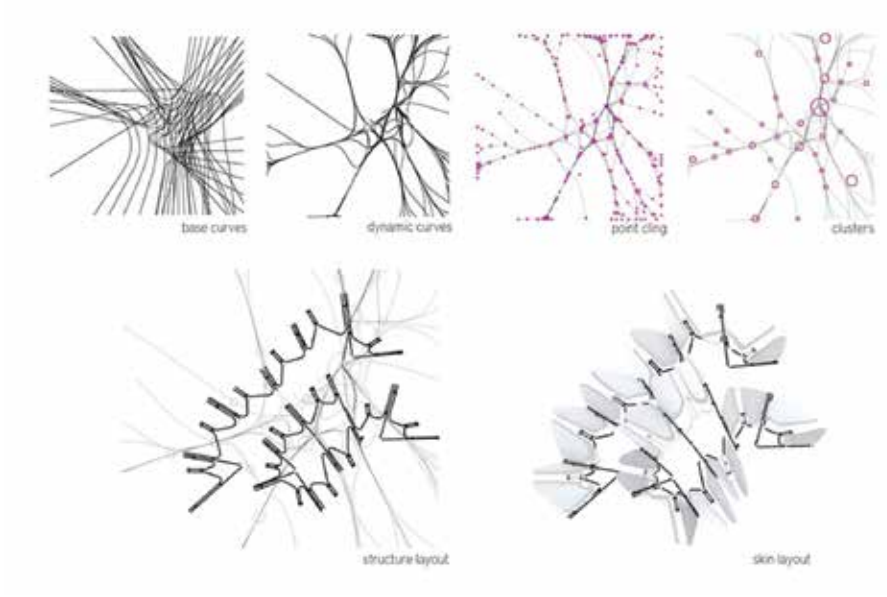
birlikte diyagram gibi mimari biçim de sayısal ilişkilerle oluşturulmaktadır (parametricmonkey.com, 2019). Bunlar sayısal ve sanal ilişkilerdir. Bu ilişkiler, mimarlıkta yeni biçimlerin ve yeni diyagramların oluşturulmasını sağlamıştır (Resim 8). Böylece diyagramın ilişkisel bir araç olduğu ortaya çıkmıştır. Biçimden çok onu oluşturan olası ve değişken ilişkileri temsil ettiği anlaşılmıştır. Yani, diyagram artık mimari biçimi temsil etmek zorunda değildir. Aksi halde, biçime indirgenmiş bir temsil aracına dönüşmektedir.

Ancak mimarlıkta diyagram genellikle biçimi temsil eden bir araç olmuştur. Öyle ki, Möbius şeridi ve Klein şişesi gibi matematik modelleri, mimarlıkta hem yeni diyagramlar hem de yeni biçimler olarak kabul görmüştür (Resim 9, 10). Van Berkel ve Bos'a göre bunlar, yeni yapısal ve mekansal olasılıklar sunan diyagramatik modellerdir (Van Berkel, Bos, 2002, 99-109). Bununla birlikte, diyagram son yıllarda biçimsel değil daha çok ilişkisel bir araç olarak ele alınmaktadır. Bu durum, diyagramın geri dönüşü olarak yorumlanmıştır. Mimarlıkta son yıllarda süsleme için sözü edilen geri dönüşün diyagram için de geçerli olduğu belirtilmiştir. Süsleme gibi diyagramın da özne (insan) ve nesne (yapı) arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi yeniden düzenlemek üzere geri döndüğüne değinilmiştir (Picon, 2016, 18-21).

Bu noktada, Ito'nun kullandığı "diyagram mimari" kavramını hatırlamak yerinde olur (Ito, 1996, 18-24). "Mimari diyagram" (architecture diagram) yerine "diyagram mimari" (diagram architecture) kavramının kullanılmış olması diyagramın mimarlık için önemini; mimarlığı nitelemekle kalmayıp, onu ele geçirmiş

Resim 7. Rem Koolhaas, Seattle Halk Kütüphanesi, 2004 (7).
Image 7. Rem Koolhaas, Seattle Public Library, 2004 (7).

Resim 8. Diyagramatik biçimler ve ilişkiler (8).
Image 8. Diagrammatic forms and relations (8).

olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Ito'nun 1990'lı yıllarda Sejima'nın mimarlığını nitelendirmek için kullandığı bu kavram, 2000'li yılların mimarlığı için de kullanılabilir. Mimarlıkta diyagram, her ne kadar anlamı değişse de başlıca temsil ve tasarım aracı olmayı sürdürmektedir (Şekil 1).

Ancak diyagram, biçimsel temsiliyete indirgenmemelidir. Ayrıca diyagramın yalnızca temsil etme gücü yoktur. Diyagram, aynı zamanda tasarlama gücünü ve becerisini geliştirmektedir. Bu nedenle, mimarlıkta diyagramı ve değişen anlamını mimari tasarımla ilişkili olarak ele almak gerekir. Böylece diyagramın geçirdiği anlam değişiminin aynı zamanda tasarımın geçirdiği kavramsal ve anlamsal değişim olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sonuç Yerine

Bu yazıda, mimarlıkta diyagramın yalnızca biçimsel değil aynı zamanda ilişkisel bir araç olduğu ortaya koyulmaktadır. Diyagram, özellikle son yıllarda mimarlıkta ilişkisel yönüyle öne çıkmaktadır. Bunun nedeni, diyagramın bilgisayar teknolojileri kullanarak oluşturulmasıdır. Bu oluşum, diyagramın anlamını değiştirmiş, onu görsel bir araç olmaktan çok sayısal bir araç haline getirmiştir. Mimarlıkta diyagram artık bilgisayar destekli olan sanal ve sayısal bir ortamda, politik ilişkilerden programatik ilişkilere kadar çeşitlilik gösteren karmaşık bir ilişki ağıyla oluşturulmaktadır. Yani, diyagram artık mimari biçimi değil onu oluşturan ilişkileri temsil etmektedir.

Mimarlıkta diyagram, her zaman önemli bir temsil aracı olmuştur. Ancak diyagram aynı zamanda bir tasarım aracıdır. Diyagram, bu yönüyle şema ya da harita gibi geleneksel temsil araçlarından ayrılmaktadır. Çünkü bu araçlar, yalnızca var olan gerçekliği temsil etmektedir. Oysa diyagram, olası olan gerçekliği de temsil ettiği için yeni bir gerçeklik sunmaktadır. Bu, biçimsellikle sınırlı olmayan, ilişkisellik üzerine kurulan bir gerçekliktir.

Diyagram, görünen ilişkilerin yanı sıra görünmeyen ilişkileri de ortaya koymaktadır. Bu açıdan, çizimden farklı bir temsil aracı olmuştur. Mimarlıkta çizim önemli bir araç olmakla birlikte son yıllarda diyagram çizimin önüne geçmiştir. Çünkü diyagram, mimari biçimi temsil etmekle kalmamış; tasarlamayı sağlayan bir araç olarak kullanılmıştır. Bu, yoruma açık bir temsil ve tasarım aracıdır. Aynı zamanda soyut bir araçtır. Biçimi ve onu oluşturan ilişkileri soyut olarak temsil etmektedir. Bu nedenle diyagram, geleneksel temsil araçlarının aksine, belirsizlik içerir.

Diğer yandan, farklı disipliner alanlar arasındaki bilgi ağı ve akışı, belirsizliğin artmasına neden olmaktadır. Disiplinlerarasılık, diyagramın geleneksel temsil araçlarının sınırlarını aşmasını sağlamaktadır. İçinde bulunduğumuz teknoloji çağında mimarlığın farklı alanlarla olan disiplinlerarası ilişkilerini ve işbirliklerini güçlendirmesi gerekmektedir. Böylece mimarlıkta diyagram, biçimsel ya da görsel bir temsil aracı olmanın ötesine geçmektedir.

Son yıllarda mimarlıkta diyagramın biçimsel değil ilişkisel; görsel değil sayısal olduğundan söz edilmektedir. Buradan diyagramın artık biçimi değil bilgiyi temsil ettiği ortaya çıkmaktadır. Bunun başlıca nedeni, teknolojide yaşanan gelişmelerdir. Teknolojik gelişmeler, diyagramın kavramsal ve anlamsal olarak değişmesine neden olmuştur. Mimarlıkta bu değişim diyagramla sınırlı değildir. Mimarlık, genel olarak, bu değişimin etkisi altındadır. Diyagramın, son yıllarda yeniden keşfedilen bir araç olarak, mimarlıkta yaşanan kavramsal ve anlamsal değişimin temsilcisi olduğu anlaşılmaktadır.

Resim 9. UN Studio, Möbius Evi, 1998 (9).
Image 9. UN Studio, Möbius House, 1998 (9).

Resim 10. McBride Charles Ryan, Klein Şişesi Evi, 2008 (10)
Image 10. McBride Charles Ryan, Klein Bottle House, 2008 (10).

Şekil 1. Diyagramatik anlam ve kavram değişimi.
Figure 1. Diagrammatic meaning and concept change.

Not

Şekil 1'e farklı kavramlar eklenebilir. Kavramlar arasındaki ilişkiler farklı yorumlanabilir. Bu kavramlar, literatür araştırmalarında öne çıkmış olan kavramlardır. Kavramlar arasındaki anlamsal ilişkiler, bu araştırmalara dayanarak yazar tarafından yorumlanmıştır.

Kaynaklar

• Allen, Stan, 1998, "Diagrams Matter", Any 23: Diagram Work, (ed). Cynthia C. Davidson, Anyone Corporation, New York, ss. 16-19.
• Aureli, Pier Vittorio, 2005, "After Diagrams", Log, Sayı 6, ss. 5-9.
• Deleuze, Gilles, Guattari, Felix, 1987, A Thousand Plateaus, (çev.) Brian Massumi, University of Minnesota Press, Londra.
• Derrida, Jacques, 1978, Writing and Difference, The University of Chicago Press, Chicago.
• Eisenman, Peter, 1998, "Diagram: An Original Scene of Writing", Any 23: Diagram Work, (ed.) Cynthia C. Davidson, Any Corporation, New York, ss. 27-29.
• Foucault, Michel, 1979, Discipline and Punish: The Birth of the Prison, Vintage Books, New York.
• Gausa, Manuel, Guallart, Vicente, Müller, Willy vd., 2003, The Metapolis Dictionary of Advanced Architecture, Actar Publishing, Barselona, ss. 162-164.
• Ito, Toyo, 1996, "Diagram Architecture", El Croquis 77: Kazuyo Sejima 1988-1996, El Croquis, Madrid, ss. 18-24.
Lynn, Greg, 1999, Animate Form, Princeton Architectural Press, New York.
• Picon, Antoine, 2010, "Diagramming Complexity", Digital Culture in Architecture: An Introduction for the Design Professions, Birkhauser, Basel, ss. 73-79.
• Picon, Antoine, 2016, "Architectural Diagramming: From Abstraction to Materiality", Time+Architecture, Sayı 5, ss. 18-21.
• Porter, Tom, 2004, "Diagramming", Archispeak: An Illustrated Guide to Architectural Terms, Taylor&Francis, New York, ss. 57-58.
• "Post Diagramming", https://parametricmonkey.com/research/post-diagramming/, Erişim tarihi: 2019-05-12.
• Sadler, Simon, 2012, "Diagrams of Countercultural Architecture", Design and Culture, Cilt 4, Sayı 3, ss. 345-367.
• Somol, Robert, 1998, "The Diagrams of Matter", Any 23: Diagram Work, (ed). Cynthia C. Davidson, Anyone Corporation, New York, ss. 23-26.
• Somol, Robert, 1999, "Dummy Text or the Diagrammatic Basis of Contemporary Architecture", Diagram Diaries: Peter Eisenman, Universe Publishing, New York, ss. 7-25.
• Van Berkel, Ben, Bos, Caroline, 2002, "Diagrams: Interactive Instruments in Operation", This is not Architecture: Media Constructions, (ed.) Kester Rattenbury, Routledge, New York, ss. 99-109.
1. https://www.researchgate.net/figure/Diagram-of-panopticon-Source-Bentham-1843-plate-2_fig1_250276586, 2019-05-12.
2. https://www.pinterest.com, 2019-05-12.
3. https://www.dezeen.com/2014/03/20/opinon-justin-mcguirk-le-corbusier-symbol-for-era-obsessed-with-customisation/, 2019-05-12.
4. https://theartstack.com/artist/ron-herron/walking-city, 2019-05-12.
5. http://arch1101-2011tm.blogspot.com/2011/03/eisenman.html, 2019-05-12.
6. https://studiointrex.wordpress.com/generative-systems-case-studies/, 2019-05-12.
7. https://610f13.wordpress.com/lectures/lecture-02-differentiation/, 2019-05-12.
8. http://www.suckerpunchdaily.com/2014/05/27/cloud_formations/, 2019-05-12.
9. https://www.unstudio.com/en/page/387/mobius-house, 2019-05-12.
10. http://www.mcbridecharlesryan.com.au/project/klein-bottle-house/, 2019-05-12.

*** Gülşah Güleç, Öğr. Gör.**
Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Diagram in Architecture

GÜLŞAH GÜLEÇ

» It is revealed in this paper that diagram is not only a formal but also a relational tool. It is a significant representational and design tool in architecture. However, it is beyond being a conventional tool due to the fact that it represents the possible relations as the existing relations in architecture. It is recently discussed by its new definitions on relationality. It is due to the recent developments in technology. These developments pave the way for recreating architectural diagram by a sophisticated network of relations. And architectural form is designed by considering these relations. Therefore diagram is now representing formal relations not the form itself. These changes in the representational relations in architecture lead diagram to change conceptually and semantically. It is discussed in the paper to reveal the fact that diagram has already new meanings as one of the main representational and design tools in architecture.